

недопущення ситуації виникнення помилки. Желаним результатом статті є привертання уваги наукового суспільства до існуючої проблеми, що послужить стимулом до пошуку методів рішення, що призведе до підвищення якості перекладів. Також наведені перспективи подальшого вивчення даної теми.

Ключеві слова: переклад, назва фільму, еквівалент, адекватний переклад.

Gromova Z. V. Principal Mistakes in Movie Titles' Translation

The article dwells on principal mistakes which occur in movie titles' translation, presents the analysis of reasons for such mistakes occurrence, and defines the significance of avoiding the error situation. The desired impact of the article is drawing attention of the scientific community to the existing problem, which will encourage the search of new solutions resulting in overall improvement of translation quality. The prospects of the subject at hand further study are outlined as well.

Key words: translation, movie title, equivalent, adequate translation.

Стаття надійшла до редакції 27.01.2013 р.

Прийнято до друку 28.02.2013 р.

Рецензент – к. філол. н., доц. Унукович В. В.

УДК 811.111' 255.4:164.02

І. В. Дорошенко, С. А. Матвєєва

СПЕЦИФІКА ВІДТВОРЕННЯ СИМВОЛІЧНОГО ЗНАЧЕННЯ В ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ ТОНІ МОРРІСОН «ПІСНЯ СОЛОМОНА»

Термін «символ» є одним із самих багатозначних термінів у науковій літературі. Очевидно, ця багатозначність визначається тим фактом, що формування цього поняття в історії світової культури йшло в декількох напрямках залежно від домінуючого аспекту в підході до його змісту.

Символ у літературі є не тільки певним інструментом для створення художнього образу, але й одним з найпотужніших художніх засобів передачі індивідуально-авторського сприйняття світу й узагальнення уявлення про світ і людину, найважливішим інструментом для розуміння й осягнення реальності. Саме таке місце символу в культурі та творах мистецтва пояснює актуальність вивчення цього феномену з різних позицій, у тому числі в аспекті перекладознавства.

Проблема художнього символу з точки зору його функціонування в художньому тексті отримала широке висвітлення у вітчизняній та зарубіжній науці (роботи В. В. Виноградова, Б. А. Ларіна,

А. Ф. Лосєва, О. О. Потебні; в останні десятиліття – М. Б. Борисової, А. Д. Григор'євої, Л. В. Зубової, Д. М. Поцепні та інших). Особливої актуальності набуває питання про художні трансформації традиційного символу у перекладах художніх текстів (роботи Л. М. Алексєєвої, І. В. Байєнс, Г. В. Василенко, А. М. Дармодехіної В. В. Мирошниченка, М. А. Новікової, Н. В. Романюги, І. М. Шама та інших).

Сьогодні в літературознавстві під символом розуміють «універсальну естетичну категорію, особливий художній образ-знак» [1, с. 258] Дослідники підкреслюють, що «символ має не одне або декілька, а невичерпну безліч значень і незвичайну смислову ємність» [1, с. 258]. У художньому тексті мовні знаки часто наділені особливою знаковістю, пов'язаною з символічними значеннями.

На сучасному етапі вивчення символіки доведено, що символ є також одним із засобів вираження національної специфіки бачення світу, а також що символ – це «мовна одиниця, в якій найбільш експліцитно проглядається наявність культурологічного компоненту» [2, с. 58]. Використання автором художнього твору символів та символічних значень суттєво ускладнює розуміння тексту носієм іншої культури, особливо у випадках, коли між автором та читачем є додатковий транслятор тексту – перекладач.

Головною метою цієї статті є визначення специфіки відтворення символічного значення у тексті перекладу роману Тоні Моррісон «Пісня Соломона» російською мовою (перекладач – О. Короткова).

У процесі перекладу художнього тексту великого значення набуває виявлення, розуміння, усвідомлення і трансляція символічного значення тієї чи іншої одиниці тексту. Процес аналізу тексту завжди передуює процесу його перекладу і є чи не найскладнішим у діяльності перекладача, оскільки вимагає від перекладача високого рівня ерудиції й великого багажу фонових знань. «Особливу важливість ці навички набувають при перекладі художнього тексту, зміст якого виходить за межі мовних значень, пов'язаних з характеристиками описуваних об'єктів» [3, с. 196].

При цьому слід признати, що структура художнього твору часто містить певні сигнали, які допомагають сприймаючому розкрити задум художника. Головне завдання перекладача у такому перекладі – передати символічне наповнення тексту у чистому вигляді, не додаючи своїх особистих інтерпретацій, а залишивши можливість декодування символічної інформації читачеві. «Процес інтерпретації художнього символу багато у чому обумовлений також позицією реципієнта (рівнем культурного розвитку, інтелектуальними здібностями) і часто спирається на його інтуїцію. Виникаючі в його свідомості додаткові асоціації формують індивідуальне символічне наповнення слова і реалізують багатозначність художнього символу, взятого в аспекті сприйняття» [4, с. 30].

Аналіз текстів оригіналу та перекладу роману «Пісня Соломона»

дає можливість виявити велике розмаїття символів, які використовує письменниця у творі. Одні з них просто ще не виявлені, інші викликають сумніви, треті різними дослідниками тлумачаться по-різному. І весь цей масив символів дає можливість чітко простежити зв'язок зі світовою літературою і міфологією, з філософією і різними релігійними вченнями.

Для дослідника-перекладача роман має велике значення з культурологічної точки зору. Крок за кроком кожне нове покоління літературознавців та перекладачів стикаються із новими тлумаченнями символів у романах Тоні Моррісон. Одним із найяскравіших напрямків залучення символічного контексту є використання автором біблійних мотивів для називання основних жіночих образів роману, які належать до родини головного героя.

Відомо, що до недавнього часу в негритянських родинх за давньою традицією імена новонародженим обирали, тицьнувши навмання пальцем в Біблію. У романі «Пісня Соломона» одну із сестер звать Магдалена, іншу – First Corinthians (тобто, Перше послання до Коринфян), а ім'я їхньої тітки – Пілат.

Крім того, сам процес представлення героїв є аналогічним біблійній розповіді:

(1) Macon Dead who beget a second Macon Dead who married Ruth Foster (Dead) and beget Magdalene called Lena Dead and First Corinthians Dead and ... another Macon Dead ...	(1a) Мейкон Помер, зачавший второго Мейкона Помера, который женился на Руфи Фостер (Помер) и зачал Магдалину, именуемую Линой Помер, и Первое Послание к Коринфянам Помер, и ... еще одного Мейкона Помера ...
--	--

Особливий біблійний стиль та синтаксис дозволяють чітко відчути інтертекстуальність, простежити джерело та зв'язок фрагменту з Біблією. При цьому змістовно цей уривок жодним чином не співвідноситься з Біблією. Навпаки, письменниця наповнює його новим культурним змістом та виводить читача на рівень іронічного сприйняття тексту. Того ж самого емоційного ефекту вдається досягнути і перекладачу, повністю зберігши стиль та максимально точно передавши імена героїв.

Ще одним дуже сильним символічним акцентом тексту є мотив птаха, польоту, крил, неба. Весь сюжет роману побудований навколо афроамериканської легенди про людину, що літає.

(2) ... sleep all about flying, about sailing high over the earth. But not with arms stretched out like airplane wings, ... but floating, cruising, in the relaxed position of a man lying on a couch reading a newspaper. ... He was alone in the sky, but somebody	(2a) ... и виделось ему, что он летает, парит над землей. Но летает, не раскинув руки в стороны, как крылья самолета, ... он купался в воздухе, он плыл, небрежно развалившись в позе человека, читающего, лежа на
--	--

was applauding him, watching him and applauding. диване. ... Он был один в небе, но кто-то аплодировал ему, кто-то смотрел на него и аплодировал.

(3) He flew. You know, like a bird. (3a) Он улетел по воздуху. Улетел. Ну... как птица.

Ці мотиви відбивають ставлення автора до життя та смерті. Для Тоні Моррісон політ – це символ відродження і життя, політ – це саме життя. Перекладач підібрав еквівалентні лексичні одиниці, цим самим зберігши максимум відповідності оригіналу.

Взагалі у тексті роману часто використовуються символи природи та її зв'язку з людиною:

(4) Walking it like he belonged on it; like his legs were stalks, tree trunks, a part of his body that extended down down down into the rock and soil, and were comfortable there – on the earth and on the place where he walked. And he did not limp. (4a) Он шел и ощущал себя частицею земли; ему казалось, его ноги – стебли, стволы деревьев, ему чудилось, его ноги проникают глубоко, глубоко в камень, в почву; и они с наслаждением ступали по земле. А еще он перестал хромать.

(5) ... he whispered to the trees, whispered to the ground, touched them, as a blind man caresses a page of Braille, pulling meaning through his fingers (5a) ... он перешептывался с деревьями, перешептывался с землей, он бережно прикасался к ним, как слепой к странице брайлевской книги, кончиками пальцев впитывая в себя ее содержание.

Символ дерева став для письменниці втіленням ідеї поєднання людини із всесвітом. Він символізує центральну вісь світу, що поєднує небо і землю, людину та її шлях до духовних висот. Крізь таку символіку читач відчуває складність і глибину роману, широкий та багатозначний контекст.

Високим ступенем символізму наділені в тексті роману колороніми. Використання символічних значень кольору – дуже поширений в літературі прийом.

Оскільки однією з центральних тем роману є соціально-історичне положення афроамериканців та становлення їхньої соціальної свідомості, величезне місце у тексті відведено символам кольору.

(6) Everybody wants the life of a black man. ... White men want us dead or quiet – which is the same thing as dead. White women, same thing. (6a) Жизнь черного человека нужна всем. ... Белому мужчине одного только надо – чтобы черный был мертв или молчал, то есть вел себя, как мертвый. Белая женщина не лучше.

(7) Ain't no black men in Bilbo country. (7a) В южных штатах черные – не люди.

(8) I don't know to this day if he was white, red, or – well – what. (8a) Я так и не знаю, белый был мой дед, краснокожий или... словом... еще какой-то.

Семантичне поле та символічний потенціал кожного з цих колоронімів розширюється за рахунок додаткових соціальних асоціацій, зв'язків. Такі символічні значення та асоціації відомі російськомовним читачам, тому збереження еквівалентних лексичних одиниць у тексті перекладу є виправданим і не спотворює імпліцитного значення символічних мотивів.

Таким чином, у романі «Пісня Соломна» Тоні Моррісон активно використовує одиниці із символічним значенням. Наявність у тексті таких елементів суттєво ускладнює як ідейну складову самого твору, так і роботу перекладача над текстом.

Оскільки символ є одним із засобів вираження національної специфіки бачення світу, культурологічних особливостей тієї чи іншої нації, подальше вивчення особливостей використання символічних елементів у текстах художніх творів, а також удосконалення шляхів перекладу таких одиниць різними мовами убачається перспективним з точки зору розвитку міжкультурного взаєморозуміння.

Список використаної літератури

1. Белокурова С. П. Словарь литературоведческих терминов / С. П. Белокурова. – СПб. : Паритет, 2007. – 320 с. **2. Копард М. Р.** Лингвокультурологическое исследование афро-американского варианта английского языка : на материале романа Тони Моррисон «Возлюбленная»: дис. ... канд. фил. наук : 10.02.04 / Маргарита Ринатівна Коппард. – Уфа, 2005. – 142 с. **3. Лотман Ю. М.** До побудови теорії взаємодії культур (семіотичний аспект) / Ю. М. Лотман // Сучасна літературна компаративістика: стратегії і методи. – К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – С. 195 – 211. **4. Новикова М. А.** Символика и перевод : (на материале «Ночи перед Рождеством» Н. В. Гоголя в английских переводах) / М. А. Новикова, И. Н. Шама // Теорія і практика перекладу. – Київ, 1993. – Вип. 19. – С. 30 – 37.

Дорошенко І. В., Матвєєва С. А. Специфіка відтворення символічного значення в перекладі роману Тоні Моррісон «Пісня Соломона»

У статті розглянуто проблему перекладу тексту роману Тоні Моррісон «Пісня Соломона» з точки зору наявності в ньому символів та одиниць із символічним значенням. Запропоновано класифікацію типів символів за тематичним напрямком: біблійний (імена героїв), міфологічний (афроамериканська легенда), філософський (людина і природа) та соціальний (афроамериканці та білі). Проаналізовано роль перекладача у процесі трансляції читачу індивідуально-авторського ідейного наповнення твору.

Ключові слова: символ, адекватність, еквівалентність, контекстуальна інтерпретація.

Дорошенко І. В., Матвеева С. А. Специфика воспроизведения символического значения в переводе романа Тони Моррисон «Песнь Соломона»

В статье рассматривается проблема перевода текста романа Тони Моррисон «Песнь Соломона» с точки зрения наличия в нем символов и единиц с символическим значением. Предложена классификация типов символов по тематическому направлению: библейское (имена идолхн), мифологическое (афроамериканская легенда), философское (человек и природа) и социальное (афроамериканцы и белые). Проанализирована роль переводчика в процессе трансляции читателю индивидуально-авторского идейного наполнения произведения.

Ключевые слова: символ, адекватность, эквивалентность, контекстуальная интерпретация.

Doroshenko I. V., Matvieieva S. A. Interpretative Specificity of Symbolism in the Translation of the Novel by Toni Morrison «Song of Solomon»

The article deals with the problem of translation of the novel by Toni Morrison «Song of Solomon» in the context of presence of symbols and units with symbolic meaning in it. A classification of types of symbols according to thematic lines is suggested: biblical (characters' names), mythological (African-American legend), philosophy (a man and nature) and social (blacks and whites). The role of the translator in the process of translation of individual author's ideological content is analyzed.

Key words: symbol, adequacy, equivalence, contextual interpretation.

Стаття надійшла до редакції 27.01.2013 р.

Прийнято до друку 28.02.2013 р.

Рецензент – д. пед. н., проф. Горошкіна О. М.

УДК 811.111' 225.4

І. Ю. Заїка, В. В. Унукович

**ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ
ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ЕМОТИВНОЇ ЛЕКСИКИ РОМАНУ
СОЛА БЕЛЛОУ «ГЕНДЕРСОН, ПОВЕЛИТЕЛЬ ДОЩУ»**

Емотивність як одна з найважливіших категорій художнього тексту на сьогодні не є новим об'єктом дослідження. В лінгвістичній